

Om Håbet

Af Niels Henrik Nielsen
Formand for Antroposofisk Selskab Danmark

En samtale begyndte nogenlunde på denne måde: *”Jeg synes, det er svært at bevare modet. Hvor er vi på vej hen? Man kan godt blive bekymret. Er der overhovedet nogen mening i det, der sker? Er der overhovedet noget, man kan gøre? Det er virkelig svært at forstå, hvad det er for kræfter, der er på spil”*. Mon ikke denne stemning lever i mange mennesker?

Det befrugtende håb

R. Steiner beskriver en særlig sjælestemning, man kan udvikle overfor ”fremtidens mørke skød” – og hvordan håbet kan vokse frem af denne stemning: Vi ved ikke, hvad morgendagen bringer, og i tider med konflikter og kriser kan morgendagen blive mere truende. Bekymringen, frygt og angst for det ukendte, der kommer mig i møde, bliver stærkere. Det er menneskeligt, men også ødelæggende og hæmmende for det indre liv. Jeg kan dog ikke ændre noget gennem frygt og angst. Der er ikke andet at gøre end at ”overgive” sig til det, som fra fremtiden vil ind i min sjæl. Jeg må helt roligt leve det i møde. Det betyder ikke, at jeg holder op med at handle, tværtimod. Men det, som jeg ikke har nogen indflydelse på, det må jeg i første omgang ”overgive” mig til. Det, jeg giver mig hen til, er den guddommelige visdom i begivenhederne. Alt vil i sidste ende have sin gode virkning, for det, der sker, er sendt til os af verdens visdom. Gennem angst og frygt hæmmes min udvikling, fordi det, der vil ind i mig fra fremtiden, kan ikke komme ind. Men hvis jeg formår at leve det i møde i en form for overgivelse, så nærmer jeg mig det, der vil komme, med et ”befrugtende håb”. Det er en stærk kraft, som kan bære mig ind i fremtiden.¹ Det er selvfølgelig lettere sagt end gjort, når bekymringerne først har sneget sig ind. Hvordan kan jeg ændre min grundstemning fra frygt til håb?

Hvad livet forventer

Der findes mennesker, som i ganske forfærdelige og trøstesløse livssituationer har fundet frem til dette. En af dem er den meget berømte østrigske psykolog Viktor E. Frankl. (1905-1997). Han tilbragte adskillige år

i nazisternes koncentrationslejre som fange. Det, som kommer til at beskæftige ham, er ikke de forfærdelige rædsler, som fangerne oplever, men deres og hans egne indre oplevelser og sjæleholdninger – det psykologiske. Det er det, som redder hans liv. På et tidspunkt, hvor lidelserne og trøstesløsheden presser ham til den yderste grænse, udvikler han et slags ”trick”. Han forestiller sig, at han på et tidspunkt i fremtiden står i en varm og lys foredragssal. Her fortæller han om det, han lige nu oplever. Det lykkes ham på den måde at løfte sig ud af den umiddelbare situation. Samtidig ser han også et mål, fordi han kan orientere sig mod et punkt i fremtiden. Ved at se tingene fra et højere synspunkt opstår der mening. Der er en mening med alt det, han oplever. Det fører ham til andre erkendelser.

Hvis man lever med den grundindstilling, at livet skal give én noget, så er det meget nemt at miste alt håb i en så ekstrem situation. Mine forventninger til livet kan ikke indfries. Men jeg skal ikke have forventninger til livet, jeg skal i stedet spørge: Hvad forventer livet af mig? Fanger med skuffede forventninger lagde sig ofte til at dø. Fanger, der gjorde noget, fordi livet forventede det af dem, formåede at bevare et livsindhold. Døde de, var det af andre årsager. Det at have et mål i fremtiden var altafgørende. Havde man først denne oplevelse af mening og mål, så kunne man tåle næsten alt.²

Ånden og hjertets orientering

Václav Havel, (1936-2011), den tjekkiske forfatter og senere præsident, tilbragte en del år i fængsel, da han af det kommunistiske styre blev anset som en farlig politisk modstander. I interviewbogen ”Fjernforhør” findes der et lille afsnit, hvor V. Havel et øjeblik træder ud af de mere politiske betragtninger. Her skildrer han sine tanker om håbet – tanker, som særligt vokser frem i hans tid i fængsel. Håbet er ikke et spørgsmål om at kunne forudsige noget. Håbet er ”en åndens og hjertets orientering, der rækker ud over det umiddelbart levedes verden og er forankret et fjernere sted, bag dens grænser”. Håbet er forankret i det transcen-

dente, og det er noget, man har eller ikke har – uanset om man er kristen eller ateist. Man bestræber sig på noget, fordi man ser det som godt, rigtigt. ”Jo mere ugunstig den situation er, i hvilken vi bekræfter vort håb, jo dybere er dette håb. Håb er simpelthen ikke optimisme. Det er ikke en overbevisning om, at noget vil gå godt, men en vished om, at noget giver mening – uden hensyn til, hvordan det går”. Dette håb hentes for V. Havel ”andetstedsfra”, og det er ”kilden til det svimlende i den menneskelige ånd og dens stræben”. Det er det håb, ”som giver os styrke til at leve og atter og atter at forsøge noget, selv på betingelser, der uadtil er så håbløse, som f.eks. de herværende”. For V. Havel var livsopgaven at leve som fri borger i et land, hvor dét var forbudt.³

Man fornemmer tydeligt, hvilken stærk kraft der ligger i det ”befrugtende håb”. Det er hjertets og åndens orientering. Man mærker også tydeligt hos V. Frankl og V. Havel, at der gemmer sig et stærkt skæbnemotiv. Hos begge drejer det sig om at forholde sig til det, som hele tiden træder én i møde fra fremtiden. De ved ikke, hvad konsekvenserne bliver på længere sigt, men de gør det, de gør, fordi de er overbeviste om, at det, de gør, er rigtigt. De oplever, at der er en mening.

Hvordan finder jeg mening - og hvor kommer håbet fra?

En grå novemberdag i 1914 i Dornach fører Rudolf Steiner en samtale med en ung kvinde. Efter at have stået længe og lyttet over mod Vestfronten, siger han til hende, at når krigen engang er forbi, vil tingene blive fuldstændig anderledes. Al fernis vil falde af de sociale livsforhold, alle konventioner vil svigte.

”...Menneskeheden er trådt ind i et stadium af dens udvikling, hvor løgnen og det onde må blive synlige. Det er der allerede: Det onde, grufulde, det forløjede, forfaldet – det er der alt sammen – men det er dækket af et lag puds! Og det må åbenbares!”. Disse ting vil vise sig overalt, i alle sociale forhold. Det vil have en sådan karakter, at man kan gå sjæleligt til grunde. Man vil kun kunne stå det igennem, hvis man kan skelne det væsentlige fra det uvæsentlige, ”... både i det ydre, men frem for alt i det egne indre”. Det vil blive meget svært, for ”mennesket vil skulle kæmpe kampen mod løgnen – det uronde”.

Lidt senere taler han om, hvad det væsentlige er: Det væsentlige er ikke, hvad jeg siger og gør, men det jeg er i det indre; hvad jeg tænker og fornemmer, og om jeg er sandfærdig eller forløjet over for mig selv. Vi må

gøre alt for at pleje og opbygge det sjælelige.⁴

Netop det at vide, at alt det onde, grufulde og forløjede må frem i dagens lys, kan give livet mening – man kunne se det som den guddommelige visdom i nutidens begivenheder. Vi må bevidst opleve alt det grufulde, der stiger op fra sjælens dyb, ellers vil det ubevidst virke videre.

Når jeg begynder at være fuldstændig ærlig og sandfærdig over for mig selv og alt, hvad der lever i mig, så begynder nutidens begivenheder at have deres gode virkning. Det befrugtende håb vokser frem, og jeg begynder at virke skabende ind i fremtiden, fordi jeg arbejder med mig selv. Det er tankevækkende, at R. Steiner i julegeverset betegner åndsbarndommen, der fødes i sjæleskødet, Jeget, som ”håbets himmelfrugt”.⁵ Måske er det lige netop det, som V. Havel aner, når han taler om, at håbet er forankret et fjernere sted, i det transcendent.

Dybest set hænger håbet sammen med skæbnen, med reinkarnation og karma. For det er mine handlinger, både indre og ydre, der skaber fremtiden. Ikke blot i morgen, men også den fjernere fremtid. Enhver handling har konsekvenser, som jeg må bære. Her er den store forskel, om jeg handler i blinde, eller om jeg i ærlighed tænker og handler ud fra det, som livet forventer af mig. Jeg handler i vished om, at det giver mening, at det er det rigtige at gøre – uden at vide om det vil gå godt.

Tro, kærlighed og håb

Håbet står ikke alene. Håbet ledsages af både tro og kærlighed. Ikke tro i den almindelige betydning: Jeg tror på det, jeg ikke ved. Men i betydningen: Jeg tror på det, jeg ved. Jeg tror på det, jeg har erkendt som det rigtige, som det livet forventer af mig. Jeg handler ikke blot af pligt, men ud fra den levende varme, som kærligheden til handlingen frembringer. Og håbet er den stærke kraft, som bærer mig ind i fremtiden. ”Vi kan ikke tage ét skridt i livet uden håbet”.⁶

Noter

- 1 Rudolf Steiner, GA 58, 17.2.1910 (*Bønnens væsen*)
- 2 Viktor E. Frankl, ”Trotzdem Ja zum Leben sagen”, Penguin Verlag 2020. (Dansk: *Menneskets søgen efter mening*)
- 3 Václav Havel, ”Fjernforbør”, Gyldendals bogklubber 1990
- 4 A. Petersen, ”Dornach in den Jahren 1914/15. I ”Erinnerungen an Rudolf Steiner”, Verlag Freies Geistesleben 2001
- 5 R. Steiner, ”Julestemning”, fra *Sjælekalenderen*.
- 6 R. Steiner, GA 130, 2.12.1921 (*Tro, kærlighed og håb*)